

תמיד מתחדשים
פירושים וחידושים
וגם קורה שבעת החזרה
המחבר חוזר בו בחזרה
מאותה ההבנה
שהבין בראשונה
וכך הוא מוסיף תיקונים
בכמה עניינים
וכל המוסיף משובח
והספר ישובח.³⁶

36. מובא בעירובין (נד ע"ב): "דדיה ירווך בכל עת' (משלי ה) למה נמשלו דברי תורה כדד? - מה דד זה כל זמן שהתינוק מממשש בו מוצא בו חלב, אף דברי תורה כל זמן שאדם הוגה בהן מוצא בהן טעם". וביאר המהרש"א: "מה כו' כל זמן שאדם הוגה כו'. דמתוך שמחזר אחר לימודו תמיד מוציא בה טעם ודבר חידוש". ועיין רש"י בקהלת (א, ט) שביאר, שלכל החכמות יש גבול ומידה, משא"כ בתורה. וכתב: "אבל ההוגה בתורה מוצא בה תמיד חידושי טעמים, כענין שנאמר 'דדיה ירווך בכל עת' מה הדד הזה וכו'". בכל חזרה, הלומד מוסיף ומדקדק בדברים והם מתבהרים ומתחדדים לו יותר, ובכל פעם מחדש - הוא מוצא בהם טעם מחודש ('טעם' - תרתי משמע: א. הנאה; ב. סיבה). אגב, נציין כאן דברים נכוחים שהובאו (גליון בית משיח כ' תמוז תשע"ז) בשם הרה"ח הסופר נפתלי צבי גוטליב ז"ל: "זכורני גם שדיבר (הרב גוטליב) עמי על בדיקת הטקסט לאחר כתיבה, כאשר כל טקסט מוגה על ידו ארבע וחמש פעמים, כאשר בין הגהה אחת לשניה הוא משאיר לפחות לילה רווח, 'משום שהחשיבה באותו יום דומה'". ואכן, כל אדם יוכל להיווכח בכך בעצמו, והמוחש לא יוכחש. לפעמים עושים כמה הגהות זו אחר זו, ולא מוצאים מה לתקן; אך כשעושים הגהה נוספת יום למחרת, פתאום שמים לב לתקן כמה תיקונים חשובים הן בתוכן והן בניסוח. ההמלצה היא, לעשות הגהות גם מייד בסיום הכתיבה, כשהדברים עדיין 'טריים', וגם יום או כמה ימים לאחר מכן. ובפרט חשוב לעבור כמה וכמה פעמים על דברים אשר ברצונו להוציאם לאור עולם ולזכות בהם את העולם, כפי שכתב הרמב"ם ז"ל, וז"ל (מאמר קידוש ה' פ"א): "ואולם מה שיחוק האדם בידו ויכתבו על הספר, ראוי לו שיחזירו אלף פעמים אילו יתכן זה...".